

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, vocene poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsako sredo popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 20.— K
pol leta . . . 10.—
četrt leta . . . 5.—
posamezna številka po 40 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštnine še 45 K.

Telefon uredništva
Štev. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 75 vin.

. . . dvakrat . . . 60
. . . trikrat . . . 45

za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 30 vin. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Mestni trg štev. 17/III.

Poštna hranilnica št. 11.197.

Reklamacije so proste poštnine.

ALBIN LAJOVIC:

Po prvem letu svobode.

Bratje in sestre! Pomladnje jutro je v naših srcih ter nam kaže novo božjo pot. Zareča zarja, za katero smo se bojevali in trpel, ki smo jo pripravljali, čakali in pričakovali z usmevom na ustih in radostjo v srcih, nam jo obseva. Toda malo dalje stoji megla, ki ji zakriva žarke usmevajočega se solnca, ki je postavila pred nas vprašanje: Kje je cesta?

Na eni strani se dotika neba človek, ki je odvrnil spone, na drugi pa vzdiguje glave premagani sovražniki svobode; iz krvavih in krvilačnih oči jim sije nov up...

Komaj rojena svoboda kliče: »Stojte na straži! Živite me z ljubeznijo!»

Vse narodove sile naj priskočijo svobodi na pomoč, razmahnjmo krila. Čistost mišljenja, pogum, edinstvo, iskre sipajoča volja stojte pri njeni zibelki in jo čuvajte! Če bi znali ceniti svobodo, bi morali tako biti. Toda v resnici ni tako. Zal! Zibelko svobode čuvajo utrujenost in gnus in mammon in nesloga in sovraštvo. Ljudje korakajo enakomerno dalje, eni iščejo korita, drugi so brez smotra, po trdi, nerazorani celini se vlečejo s svojimi okamenelimi srci, ki ne poznajo radosti in ne žalosti.

Sestre in bratje! Usoda nas je postavila med one, ki imajo častno nalogo, da očistijo in prerode družbo. Usoda naj bi nam podarila moč bliska, da bi prepričevali, da bi vzburljali v življenje mrtvo morje. Ob cestah bi morali postaviti svetilke in jih našgati, da bi kazale jasno pot do smotra.

Toda — naše roke so pobešene, nedoločene. Nimamo poguma zagrabiti svobodo, napiti se iz njenih večnih studencev, zakaj bojimo se njene svetle podobe, bojimo se njene žareče prikazni. Stojimo še vedno v temi, vidimo v dalji svobodo, a do nje ne moremo. Razsvetlino si okoličimo vsaj s par lučicami, ki jih imamo pri rokah, napravimo nekaj drobnih toda krasnih sklepov.

Prvi: Bodimo ponosni! Z drugimi besedami: ne bojmo se dela!

Silno slavni možje so osvobodili domovino. Narod jih zato hvali, ter jim obljublja večni spomin.

Toča poznam osvoboditelja, o katerem do danes še nihče ni izpregovoril, ki ga še nihče ni omenjal. Ta osvoboditelj je oni skromni, od roda do roda tihi, ponižni, zasmehovani učitelj, ki je, neupoštevajoč vsega tega, slikal v otroške duše vzore svobode, vzore pravice, napolnjeval dušo zaslužjenega naroda in njegovih otrok z mrzno do tiranov in ljubeznijo do luči pravice in resnice. Lomil je kamenje, tlakoval ceste in gladil steze rešenikom.

Ni delal tako radi hvaležnosti. Toda, ko je delo končano, mislim, da ima vzroka zadosti, biti ponosen... — t. j. ponavljam napiti se poguma za novo delo.

Drugi: Bodimo veseli! Razjasnimo obraz, čeprav mnogemu izmed nas teži bolest srce. Radujmo se, zakaj njiva, na kateri smo do včeraj tlačani, je naša last, svobodni smo in svobodno oblikujemo. Plamen, ki nam gori v srcu, naj gori tudi v naših besedah, kako jasne, kako krasne so naše delavnice!

Strmimo svoje vrste! Dva studenca nam nudita zdravje, pitno vodo: naša organizacija in veličina naše naloge.

Živim z enim ali več tovariši ali tovarišicami na šoli. Razumem. Sprimimo se za roke: Tako nastaja silna organizacija, v silni, močni organizaciji sem silen in močan jaz sam.

Moja naloga ni niti neznatna niti vsakdanja. Poverjena mi je vzgoja novega rodu. Izrujem plevel, koprive, slak, a vzgojim samozavestne, zdrave in pravno visoko stoječe občane. Zgradim si svobodno šolo. Sicer so jo kot tako že razglasili — toda jaz sem, ki vdaline telesu dušo, jaz sem, ki mu dam življenje...

Vsi družabni stanovi kipe in kvase. Pri vseh najdemo ljudi dobrega srca, poštenih misli, ki se bojujejo za nove vrednote življenja. Ali naj bode naš stan poslednji?

Velika doba rodi junake, da dvigajo visoko orožje in ščit, da se postavijo na

čelo novim, stari svet razbijajočim mislim in tokom. Velika naloga žene kri v glavo, dela žulje na rokah. Mislimo pogosto in globoko na svojo nalogo — postanimo silni in močni!

In nova lučica: Navdušujmo se! Navdušenje je nekaj, česar ne dosežemo z voljo, temveč kar nam dodela nadnaravne sile. Navdušenje je milost, kakor n. pr. mladost ali zdravje. Zatorej odprimo srce in... zamislmo se v tajno nalogo, ki pripada našemu narodu!

Evropi, kjer ljudje »kriče in tekmujejo, dvomijo in obupavajo in ne poznajo konca preprirov in pravd«, tej Evropi ležimo kakor srce v telesu, postanimo torej njeno pravo srce.

Bodimo glasniki enakosti, bratstva in svobode, čeprav nas oklepajo še rimske vezi... Podajmo levico Franciji, desnico sveti Rusiji in stojmo kot branik resnice. Prapor demokratizma povzdiguemo vrh Triglava, da ga vidi svet, da navda s strahom vse tirane in tlačitelje.

Med prostimi otroci naroda postanimo sami otroci, kakoršne hoče imeti naš učenik Jan Komenski in o katerih pravi pesnik Thakur:

»Otroci, pojdite s svojim življenjem med nje kakor plamen veselja in čistosti... stopite v sredo nedolžnih src, ki vedno žalujejo in božajte jih z nežnimi pogledi kakor večerna zarja, katera s svojim svetlim mirom odstranjuje prepire minulega dne.

Pustite, da zagledajo vaš obraz, otroci moji, ter spoznajo tako pomen vseh reči, dovolite, da vas ljubijo, s tem se naučimo medsebojne ljubezni...«

Prijatelji moji! Tako glejmo na bodočnost svojega naroda! Silhueta te bodočnosti stoj visoko pred nami, čeprav so naše sile in moči, ki vodijo do nje, sedaj še utrujene in razbičane od prelivanja krvi.

Verujemo li v to svojo krasno bodočnost, kako naj ostanemo mirni? Kako bi bilo mogoče, da ostanemo brezbržni, da se ne pridružimo onim, ki so navdušeni in pridno zidajo...?

Življenje, dragi moji, leti kot blisek. Beži in edino, kar ostane, je dejanje. Stopite z boso nogo v bežeče valove življenja, pogledajte za trenutek okoli sebe, ko se dviga v večer tiha luna: Li ne čutite nečesa v sebi, kar vas žge in peče, kar loče s silo in s krikom na dan, predno ugasne, kar hoče roditi sad, predno se požanje?

Zivljenje vam sipa v naročje svoje najdragocenejše bisere, čudovite cvetke: — otroke. Vam jih zaupa. Potopite se v njih solze, pijte njih smeh, živite njih igre, občudujte njihove cvetove! Odprite oči, da zazrete, kako dvigajo naivne dušice k vam svoje male ročice, kako vam verujejo, kako slutijo pri vas srečo in blazenost.

Njim posvetite delo svojih rok...!

Še par dobrih splepov ob novem letu:

Vsaj enemu človeku odpustim — najrajši svojemu zaslepljenemu tovarišu!

Vsaj jednega človeka pripeljem na pravo pot — najrajši samega sebe!

Vsaj jednemu človeku povem resnico — najrajši svojemu nasprotniku.

Po stenah svojega razreda razobesim dobre časopise, iz njega napravim hram in čitalnico. Vsak otrok nahrani pri meni v tem letu toliko, da mu kupim, ko stopi iz šole, vsaj eno knjigo.

Potrudim se, da postanem prost, resnicoljuben, vljuden, časten in po delu hrepeneč občan.

V tem letu prestudiram vsaj eno znanstveno delo. — Najmanj pet knjig si kupim.

Napravim najmanj eno predavanje, s katerim bom lahko šel od šole do šole...

Slišim, tovariši, kako se posmehujete, češ, toliko sklepov si naštel, da bi lahko z njimi tlakovali cesto do pekla. Takoj končam — toda, žal, zopet s sklepom:

Izmed vseh pravkar storjenih sklepov izvrim v tem letu vsaj enega, vsaj eden se izpremeni v dejanje in čin...

Naročajte in širite list!

LISTEK

Mirosava Kvedrova:

Dánici Šolarjevi v spomin in slovo.

»...v ravnine solnčne zemlje so te skrili...«

»...in ti ne veš, ljuba Danica, kako lepa je jutranja zarja v Beli Krajini. Visoko na nebu žari Jupiter in na tisoče drobnih zvezdic mižika v zasluteno zoro, kakor nežna, sladka očesa otrok, ki se zjutraj, zaspano še, ozirajo na svojo mamco, se ji smehljajo in vabijo ljubeče srce v objem in v povest o sanjah in krilatcih.

Zvezdice trepečejo in migljajo, polje spi, odeto v šlaraste meglice, šumni gozdovi snivajo, v gajih srebrnih brez ščepeče, kot da se poslavljajo vile, da zvečer, v noči, ob svitu mesečine zopet pridejo na vasovanje s čudovitimi povestmi...

Tam na iztoku, nad hrvatskimi griči in gorami se raztegne trak rahle svetlobe in zvezda Danica priplava na obzorje s svojim svetlim bleskom in žarom. Vzdiguje se više in više, pred njo se umika noč, za njo vstaja jutro; v dolgih črtah se za-

sveti obzor, škrlatnolilasti oblaki se prelivajo v močnejše barve, iztok žari, gori v ognju solčnega voza, ki gre svojo pot; v moči solčne svetlobe zbledela zvezda Danica — in izgine...

Tako sem ti pisala pred nedavnimi časom in ti, ljuba Danica si zastavila pero v tožne besede:

Ne piši o zori in zarji, piši o temni noči, o viharjih oblakih, o blisku in gromu, o moči in sili vseh vas, ki dihaš svobodni zrak, mi pa vzdihamo in ječimo na kraških tleh in hrepenimo po srečni zvezdi...

Sama noč je to naše vzdihovanje, to noč ni zvezd, te noči ne prebudi dan, le v srcu je ena sama želja, ena sama misel: iz suženjstva v svobodo...

Zdaj šele vem, kako neskončno ljubim to ubogo kraško zemljo, te kamenite vrhove, to kraljestvo burje, ki pribuči, zatuli, stresa svet, poje in rjove svojo divjo pesem. Zapodi se z vso silo na Adrijo in tuli in joka in ni plakamo ž njo...

Burja rjove, kakor da mora prepoditi volčjo svojat in Jadran šumi in buči...

V naših srcih vstajajo povesti o silnih junakih in čakamo in hrepenimo po svobodi... za sužnja ni rojen Jugoslovani... piši mi o gromu, o junakih s težkim buzdovanom, ki bo pal, ker mora pasti na naše okove, da bo svobodna naša zemlja, te kraške skale in prosta pot na sinji Jadran...

Tudi danes je odjadrala noč, zažarela je zvezda Danica, vrhovi gozdov so se obražali na obzorju kot črne misli, vstal je dan in zvezda Danica je zbledela in izginila...

Danica! Nikdar ne bi zaslutila v najoddaljenejši misli, da bom ob nastopu v življenje na samostojno pot, pisala prve vrste tebi v spomin in slovo.

Cvetela, dehtela te pomlad in vabila v svoje razkošje, med cvet in vonj, v templje gozdov, ki so se odevali v nežno zelenje.

Takrat je še besnel bojni grom in tvoj notranjski kraški svet je bil svoboden in prost, le tvojo solčno Gorico, kamor si tako hrepnela, je odeval temen oblak. Stisnila se čelo v ostre gube, hipoma se zamislila v usodo domovine, a zjasnil se je tvoj ljubki obraz, zazibali kodri in tisti sveži smeh, ki je razodeval tvojo veselo naravo, tisti smeh se je razlil na lica, oči, usta, in zapela si:

»Kada, bračo, grozna zima prodje, zima prodje, Gjurgjev danak dodje, te se gora preobdane listom, a zamljica travom i cvijetom, i zapoje tica ševrljuga...«

Odpevale so ti ptičice in bronzoga veverica je postala na deblu. Nadaljevala si, kar ti je prišlo na misel. Zavrisnila si tja v pomladni solčni dan in tvoj mili glas je zvenel:

»Jer tko naš je, pjesmu ljubi, i u putu i u kući, i na radu, na dangubi, mi smo narod pjevajući.«

In govorila si: »Mi nismo zato na svetu da prelivamo kri in da izginemo v morju potujčevanja; ne — zato smo tu, da čuvamo dedovino naših dedov. V dalji se dani in znamenja na nebu kažejo na srečo domovine.

Na hiljade nas je, na hiljade nas bo! Le pogledaj to deco, to našo deco, ki teka in se igra v parku; sami cvetovi, same rožice. Ej in tako drobno dečad bom vzgajala, polnila nežna srčeca z ljubavjo do domovine. Takrat bom srečna, tako srečna,« si govorila vžhičeno, glas se ti je tresel, pobožala si glavic male deklice in požurila svoj korak, kakor da se ti mudi do cilja...

»Sami cvetovi, same rožice,« si rekla ti, sama cvet, roža, zelen rožmarin...

Uboga moja tovarišica! Danes leži pred menoj tvoja zadnja karta: Chevalierjeva »Pomlad«.

Po zeleni trati stopa mladina, odeta v cvetje, deklice z venčki na glavi, dečki s polnim naročjem rož, pojoč in vriskajoč v pomladni dan. Vse solčno, vse svetlo hiti naprej...

V ospredju stasita moška postava z mečem v desnici, poleg nje dekliški stas, s sklenjenimi roki na srcu, usta napol od-